

USAID
AMERİKA XALQINDAN

Azərbaycan Respublikasının
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi

Azərbaycan Dövlət
Aqrar Universiteti

AgroNote

Kənd Təsərrüfatı Uçotu Jurnalı

Badam

“AgroNote”

konsepsiyasının müəllifləri

Şəfiyev İsa
Qəmbərova Səadət

Əlaqə nömrələri: (055) 656 36 72, (051) 744 55 38

Elektron poçt ünvanları: isa.sefi@gmail.com,

qamberova.seadet@gmail.com

Azərbaycan Respublikasının
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi

Azərbaycan Dövlət
Aqrar Universiteti

Bu AgroNote qeyd təsərrüfat uçot jurnalı **ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin dəstəyi** ilə 72011219C00001 sayılı müqavilənin şərtlərinə uyğun olaraq nəşr edilib. Kitabda söylənilən fikirlər müəllifə məxsusdur və ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin mövqeyini özündə əks etdirmir.

BADAM HAQQINDA MARAQLI MƏLUMATLAR

- Badam qiymətli quru subtropik qərzəkli meyvə bitkisidir.
- Badam Gülçiçəklilər fəsiləsinə, Gavalı yarımfəsiləsinə, Amygdalus L. cinsinə daxildir. Bu cinsin 50-yə qədər növü vardır.
- Badam bitkisinin ləpəsinin 90%-i yeyinti, 5%-i tibb, və 2%-i ətriyyat sənayesində istifadə olunur.
- Badam ləpəsində 60-70%-ə qədər yağ, 25%-ə qədər zülal, 10%-ə qədər şəkər, B, E, K vitaminləri, sulu karbonlar, sellüloza və s. vardır. Ləpədən alınan yağ qənnadı (şokolad, konfet, peçenye) və ətriyyat sənayesində, eczaçılıqda geniş istifadə edilir.
- Badam ləpəsinin tərkibində qiymətli üzvü maddələrlə yanaşı vitaminlər və çox miqdarda mikroelementlər (K, P CaS və s.) vardır.
- Acı badam ləpəsində olan amiqdalin alkaloidindən tibbdə bir çox mədə, bronxial astma, ciyər və qulaq xəstəliklərinin müalicəsində istifadə olunur.
- Badam meyvələrinin qabığından adsorbent hazırlanır, konyak hazırlanmasında rəngverici material kimidə işlənir. Oduncağından xarratçılıq işində istifadə edilir.
- Adi badam yabanı halda Güney Qafqazda, Orta Asiya, Əfqanıstan, İran və Kiçik Asiyada yayılmışdır.
- Azərbaycanda Şahbuz rayonunun Badamlı qəsəbəsinin ətrafında və dağlıq hissələrdə qalmış badam meşəlikləri burada çox qədimdən böyük badam meşəliklərinin olmasına dəlalət edir.
- Azərbaycanda sənaye həcmində badam ağacları əsasən Abşeron yarımadasında becərilir.
- Respublikamızda əsasən Nikitskiy-62, Norparel, Prinsessa, Krimskiy, Kağızqabıq, Sarayı, Abşeron-1, Mərdəkanlı rayonlaşdırılmış və perspektivli adi badam sortları becərilir.
- Ədəbiyyat məlumatına əsasən (C.Məmmədov və başqaları, 2009) dünyada becərilən sənaye badam bağlarının sahəsi 5 milyon hektara bərabərdir və əsasən geniş şəkildə İtaliya, Portuqaliya, İspaniya, Mərakeş, Türkiyə, İran, Fransa və digər Aralıq dənizi ölkələrində, MDB ərazisi üzrə isə Orta Asiya və Cənubi Qafqaz ölkələrində becərilir.
- Badam bitkisi isti və quraq iqlim bitkisi olduğundan isti iqlimli ölkələrdə daha geniş becərilir.
- Badam bitkisi işığa yüksək tələbkardır. Sıx əkinlərdə boyu zəifləyir, məhsuldarlığı aşağı düşür. Lakin torpağa tələbkər deyil.
- Badam, toxum və göz calağı ilə artırılır. Toxumla artırma calaqaaltı yetişdirmək və seleksiya məqsədi güdür. Badam üçün calaqaaltı olaraq badam toxmacalarından, qismən isə ərik, alça, şaftalı toxmacarlarından istifadə edilir. Bütün hallarda badam üçün ən yaxşı calaqaaltı daşbadam sayılır.
- Yeni salınan badam bağları əsasən 3-4-cü ildən başlayaraq məhsul verməyə başlayır.

BİR HEKTAR SAHƏDƏ YARI İNTENSİV BADAM BAĞININ SALINMASI VƏ BECƏRİLMƏSİNƏ ÇƏKİLƏN XƏRCLƏR

Cədvəl 1

<i>ƏKİN SXEMİ: 6m x 3,4m</i>	<i>1 İL ÜÇÜN</i>		<i>AZN</i>		<i>İL ƏRZİNDƏ GÖRÜLƏN İŞLƏR</i>					<i>İLLİK GƏLİR, AZN</i>				
<i>BƏNDLƏR</i>	<i>Vahid</i>	<i>1 hektara</i>	<i>Ədədin qiyməti</i>	<i>Cəmi</i>	<i>1-Ci</i>	<i>2-Ci</i>	<i>3-CÜ</i>	<i>4-CÜ</i>	<i>5-Ci</i>	<i>1-Ci</i>	<i>2-Ci</i>	<i>3-CÜ</i>	<i>4-CÜ</i>	<i>5-Ci</i>
MƏHSULDARLIQ	1	1	7 000	7 000			4	8	18			28 000	56 000	126 000
<i>SATIŞDAN ƏLDƏ OLUNAN ÜMUMİ GƏLİR</i>											-	28 000	56 000	126 000
<i>TORPAQ SAHƏSİNƏ YATIRILAN İNVESTİSİYA</i>														
TORPAQ SAHƏSİNİN HAZIRLANMASI 1)	dəfə	3	100	300	0	0	0	0	0	300	0	0	0	0
ƏKİN ÇALALARI 2)	ədəd	420	1,00	420	0	0	0	0	0	420	0	0	0	0
TİNGLƏRİN ALINMASI 2)	ədəd	420	3,4	1 428	0	0	0	0	0	1 428	0	0	0	0
SUVARMA SİSTEMİNİN QURAŞDIRILMASI	ədəd	1	3 400	3 400	0	0	0	0	0	3 400	0	0	0	0
TİNGLƏRİN ƏKİLMƏSİ 2)	ədəd	420	1,00	420	0	0	0	0	0	420	0	0	0	0
<i>CƏMİ</i>				5 968						5 968				
<i>GÜBRƏLƏR VƏ DƏRMANLAR</i>														
NPK (AZOT-FOSFOR-KALIUM) 3)	kq	700	2,80	1 960	700	805	875	875	875	1 960	2 254	2 450	2 450	2 450
KALSİUM NİTRAT 4)	kq	200	2	400	200	230	250	250	250	400	460	500	500	500
MAQNEZİUM NİTRAT 5)	kq	100	2	200	100	115	125	125	125	200	230	250	250	250
<i>CƏMİ</i>				2 560						2 560	2 944	3 200	3 200	3 200
HERBİSİDLƏR 6)	litr	3	40	120	3	3	3	3	3	120	120	120	120	120
İNSEKTİSİDLƏR VƏ FUNQİSİDLƏR 6)				250						250	300	400	500	500
<i>CƏMİ</i>				370						370	420	520	620	620

ƏMƏK HAQQI XƏRCLƏRİ														
DAİMİ İŞÇİ	ay	12	400	4 800						4 800	4 800	4 800	4 800	4 800
SUVARMA	ay	12	100	1 200						1 200	1 200	1 200	1 200	1 200
TRAKTOR SÜRÜCÜSÜ	ay	12	400	4 800						4 800	4 800	4 800	4 800	4 800
SEYRƏLTMƏ VƏ BUDAMA İŞLƏRİ ÜZRƏ XƏRCLƏR 7)	ədəd	1	3,2	0		420	420	420	420	0	840	1 344	1 344	1 344
MƏHSUL YIĞIMI 8)	gün	1	560	0								560	560	560
AQRONOM MƏSLƏHƏTİ (YERLİ)	il	1	500	500						500	500	500	500	500
CƏMİ				11 300						11 300	12 140	13 204	13 204	13 204
CƏMİ BECƏRİLMƏ XƏRCLƏRİ										20 198	15 504	16 924	17 024	17 024
ÜMUMİ GƏLİR										-	-	28 000	56 000	126 000
XALİS MƏNFƏƏT										(20 198)	(15 504)	11 076	38 976	108 976
XALİS MƏNFƏƏT (kumulyativ)											(35 702)	(24 626)	14 350	123 326

* **Xüsusi qeyd 1.**Cədvəldə göstərilən bütün qiymətlər və hesablamalar nisbidir və təsərrüfatın xüsusiyyətləri, biznes imkanları və bazarda mövcud olan tələb-təklif əsasında dəyişə bilər.

** **Xüsusi qeyd 2.**Gübrələrin verilməsi, herbesid və fungisidlərdən istifadə, tövsiyə xarakteri daşıyır və yalnız yerli aqronomun nəzarəti altında bitkilərə verilməlidir.

- 1) Sahənin əkinə hazırlanması (təmizlənməsi, hamarlanması və sair aqrotexniki işlər).
- 2) 6 m × 3,4 m sxemi üzrə 1 hektara 420 ting alınıb əkilməlidir və hər bir tingin əkilməsinə görə işçiyə 1 AZN ödənilməsi nəzərdə tutulur.
- 3) NPK gübrəsinin əkilmiş bağın 1 hektarına birinci ilində 700 kq, ikinci ildə 805 kq, növbəti üç illərdə isə 875 kq verilməsi tövsiyə olunur.
- 4) Kalsium Nitrat gübrəsinin əkilmiş bağın 1 hektarına birinci ilində 200 kq, ikinci ildə 230 kq, növbəti üç illərdə isə 250 kq verilməsi tövsiyə olunur.
- 5) Maqnezium Nitrat gübrəsinin əkilmiş bağın 1 hektarına birinci ilində 100 kq, ikinci ildə 115 kq, növbəti üç illərdə isə 125 kq verilməsi tövsiyə olunur.
- 6) Herbisidlərin hər il 1 hektar bağa 3 litr qədər verilməsi tövsiyə olunur, inseksidlər, funqisidlər və herbesidlərin bitkilərə verilməsi bir başa aqronom nəzarəti və tövsiyələri əsasında tətbiq olmalıdır.
- 7) Burada kal meyvələrin ağaclarda seyrelməsi və ağacların budanması birgə hesablanıb (cəmi 3.2 AZN bir ağaca). Lakin 2-ci il yalnız budama olacaq və burada hər bir ağac üçün xərc 2 AZN nəzərdə tutulub.
- 8) Nəzərdə tutulur ki, 20 işçi bir gün ərzində 1 hektar bağın məhsulunu yığıb tamamlayacaq. Bir işçinin gündəlik əmək haqqı 28 AZN hesabı ilə DSMF ödənişləri nəzərə alınmaqla ödənilir.
- 9) Əmək haqqı ödənişləri üzrə xərclər, Vergi Məcəlləsində edilmiş sonuncu dəyişiklikləri nəzərə almaqla hesablanmışdır.

Badam

Cədvəl 2

S/s	İri təsərrüfatlar üçün tövsiyə olunan investisiya xərcləri	Məbləğ, AZN
1	Artezian quyusunun qazılması, nasosun quraşdırılması və elektrik şəbəkisinə qoşulması	70 000
2	Damcılama suvarma sisteminin quraşdırılması	3 400
3	Traktorun alınması	26 000
4	Dərman çiləyiçisinin alınması	8 000
5	Köməkçi istehsal sahələrinin tikintisi (su hovuzu, anbar və s.)	20 000
6	Bağın hasara alınması	20 000
7	Sair əsaslı investisiya qoyuluşları	10 000
Cəmi investisiya xərcləri		157 400

Texnoloji xəritənin açıqlamaları

Cədvəl 3

Badam bağının salınması üzrə əməliyyatların açıqlamaları					
S/s	Kənd təsərrüfatı işlərinin məzmunu	Ölçü vahidi	1 hektar üçün	Vahidinin qiyməti, AZN	Ümumi məbləğ, AZN
1	2	3	4	5	6
A	Bağın salınması və birinci il üzrə xərclər				16 798
1	Torpaq sahəsinin hazırlanması	dəfə	3	100	300
	Əkin çalaları	ədəd	420	1	420
	Tinglərin alınması	ədəd	420	3,4	1 428
	Tingləri əkilməsi	ədəd	420	1	420
2	Suvarma	ay	12	100	1 200
	Gübrələmə	Açıqlamada qeyd edilmişdir.			2 560
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	250
	Herbesid çiləmə	litr	3	40	120
	Seyrəltmə və budama	ədəd	0	0	0
	Daimi işçi xərcləri	ay	12	400	4 800
	Traktor sürücüsü	ay	12	400	4 800
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il	1	500	500
Məhsul yığımı*	gün	0	0	0	
B	İkinci il üzrə xərclər				15 504
3	Suvarma	ay	12	100	1 200
	Gübrələmə	Açıqlamada qeyd edilmişdir.			2 944
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	300
	Herbesid çiləmə	litr	3	40	120

	Seyrəltmə və budama	ədəd	420	2	840
	Daimi işçi xərcləri	ay	12	400	4 800
	Traktor sürücüsü	ay	12	400	4 800
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il	1	500	500
	Məhsul yığımı*	gün	0	0	0
C	Üçüncü il üzrə xərclər				16 924
4	Suvarma	ay	12	100	1 200
	Gübrələmə	Açıqlamada qeyd edilmişdir.			3 200
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	400
	Herbesid çiləmə	litr	3	40	120
	Seyrəltmə və budama	ədəd	420	3,2	1 344
	Daimi işçi xərcləri	ay	12	400	4 800
	Traktor sürücüsü	ay	12	400	4 800
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il	1	500	500
	Məhsul yığımı*	gün	1	560	560
D	Dördüncü il üzrə xərclər				17 024
5	Suvarma	ay	12	100	1 200
	Gübrələmə	Açıqlamada qeyd edilmişdir.			3 200
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	500
	Herbesid çiləmə	litr	3	40	120
	Seyrəltmə və budama	ədəd	420	3,2	1 344
	Daimi işçi xərcləri	ay	12	400	4 800
	Traktor sürücüsü	ay	12	400	4 800
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il	1	500	500
	Məhsul yığımı*	gün	1	560	560
E	Beşinci il üzrə xərclər				17 024
6	Suvarma	ay	12	100	1200
	Gübrələmə	Açıqlamada qeyd edilmişdir.			3 200
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	500
	Herbesid çiləmə	litr	3	40	120
	Seyrəltmə və budama	ədəd	420	3,2	1 344
	Daimi işçi xərcləri	ay	12	400	4 800
	Traktor sürücüsü	ay	12	400	4 800
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il	1	500	500
	Məhsul yığımı*	gün	1	560	560
Cəmi xərclər					83 274

* Nəzərdə tutulur ki, fermer bir il ərzində meyvə bağına davamlı olaraq investisiya xərcləri çəkir. 3-cü ildən etibarən məhsul yığımı üzrə xərclər nəzərə alınır.

Bütün hesablamalar nisbidir, tövsiyə xarakteri daşıyır və təsərrüfatın xüsusiyyətləri, biznes imkanları və bazarda mövcud olan tələb-təklif əsasında dəyişə bilər.

TƏSƏRRÜFAT SAHİBİ HAQQINDA MƏLUMATLAR

Ad, soyad, ata adı		
VÖEN		
Təvəllüd (gün/ay/il)		
Telefon nömrəsi	Mobil:	Ev:
Elektron poçt ünvanı		
Yaşadığı ünvan (rayon, kənd, qəsəbə, küçə, ev, məhəllə)		
Torpaqların yerləşdiyi rayonun və kəndin adı		
Torpağın yerləşdiyi ərazinin adı (xüsusi bir ad)		
Ümumi torpaq sahəsinin ölçüsü		
Əkilən torpaq sahəsi		
Maliyyə ili		

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Gəlir əməliyyatları

S/s	Tarix	Məhsulun adı	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Gəlir əməliyyatları

S/s	Tarix	Məhsulun adı	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Mənfəət və zərər hesabatı

Gəlirlər	Məbləğ, AZN
Cəmi gəlirlər	
Xərclər	
Cəmi xərclər	
Xalis mənfəət (zərər)	

TƏSƏRRÜFAT FƏALİYYƏTİNİN TƏHLİLİ

Cədvəl 4

S/s	İri təsərrüfatlar üçün tövsiyə olunan investisiya xərcləri	Məbləğ, AZN
1	Artezian quyusunun qazılması, nasosun quraşdırılması və elektrik şəbəkisinə qoşulması	
2	Damcılama suvarma sisteminin quraşdırılması	
3	Traktorun alınması	
4	Dərman çiləyiçisinin alınması	
5	Köməkçi istehsal sahələrinin tikintisi (su hovuzu, anbar və s.)	
6	Bağın hasara alınması	
7	Sair əsaslı investisiya qoyuluşları	
Cəmi investisiya xərcləri		

Texnoloji xəritənin açıqlamaları

Cədvəl 5

Badam bağının salınması üzrə əməliyyatların açıqlamaları					
S/s	Kənd təsərrüfatı işlərinin məzmunu	Ölçü vahidi	1 hektar üçün	Vahidinin qiyməti, AZN	Ümumi məbləğ, AZN
1	2	3	4	5	6
A	Bağın salınması və birinci il üzrə xərclər				
1	Torpaq sahəsinin hazırlanması	dəfə			
	Əkin çalaları	ədəd			
	Tinglərin alınması	ədəd			
	Tingləri əkilməsi	ədəd			
2	Suvarma	ay			
	Gübrələmə	Cəmi məbləğ			
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	
	Herbesid çiləmə	litr			
	Seyrəltmə və budama	ədəd			
	Daimi işçi xərcləri	ay			
	Traktor sürücüsü	ay			
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il			
Məhsul yığılı	gün				
B	İkinci il üzrə xərclər				
	Suvarma	ay			
	Gübrələmə	Cəmi məbləğ			

3	İnsektisidlər və funqisidlər	-			
	Herbesid çiləmə	litr			
	Seyrəltmə və budama	ədəd			
	Daimi işçi xərcləri	ay			
	Traktor sürücüsü	ay			
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il			
	Məhsul yığımı	gün			
C	Üçüncü il üzrə xərclər				
4	Suvarma	ay			
	Gübrələmə	Cəmi məbləğ			
	İnsektisidlər və funqisidlər	-			
	Herbesid çiləmə	litr			
	Seyrəltmə və budama	ədəd			
	Daimi işçi xərcləri	ay			
	Traktor sürücüsü	ay			
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il			
	Məhsul yığımı	gün			
D	Dördüncü il üzrə xərclər				
5	Suvarma	ay			
	Gübrələmə	Cəmi məbləğ			
	İnsektisidlər və funqisidlər	-			
	Herbesid çiləmə	litr			
	Seyrəltmə və budama	ədəd			
	Daimi işçi xərcləri	ay			
	Traktor sürücüsü	ay			
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il			
	Məhsul yığımı	gün			
E	Beşinci il üzrə xərclər				
6	Suvarma	ay			
	Gübrələmə	Cəmi məbləğ			
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	
	Herbesid çiləmə	litr			
	Seyrəltmə və budama	ədəd			
	Daimi işçi xərcləri	ay			
	Traktor sürücüsü	ay			
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il			
	Məhsul yığımı	gün			
Cəmi xərclər					

